

Vállalkozói készségek a magyar agrárszektorban

Varga Eszter

Csepel-Sziget Műszaki Szakközépiskola, 1211 Budapest, Posztógyár u. 10.

ÖSSZEFOGLALÁS

A versenyképesség megőrzése és fejlesztése érdekében mára erősödő vállalkozói szemlélettel, új készségekkel és gyakorlati ismeretekkel kell rendelkezniük a mezőgazdasági gazdálkodóknak. Hat európai ország egyesített adatai alapján elkészült a mezőgazdasági gazdálkodáshoz szükséges vállalkozói készségek rendszerezése. Európa minden országára azonos elvárásokat fogalmaztak meg a gazdálkodókkal szemben, így azokra kiterjedően érdemes megvizsgálni a hazai készség-szintet is.

(Kulcsszavak: vállalkozói készségek, problémamegoldó készség)

Entrepreneurial skills in the hungarian agricultural sector

Eszter Varga

Csepel-Sziget Technician Vocational School, H-1211 Budapest, Posztógyár str. 10.

ABSTRACT

In order to keep and develop the competitiveness in the agricultural sector, entrepreneurs should have growing entrepreneurial skills and new practical knowledge. The system of the entrepreneurial skills being necessary in agricultural production was compiled from summarized data of six European countries. This system contains the same requirements for each European farmer. Therefore the analysis of the level of these skills would be recommended in case of Hungarian entrepreneurs, also.

(Keywords: entrepreneurial skills, problem solving skills)

BEVEZETÉS

A mezőgazdasági szektor vállalkozóinak, gazdálkodóinak gazdasági életben betöltött szerepe jelentősen megváltozott az elmúlt egy-két évtizedben. Korábban a gazdálkodók tevékenységét elsősorban a minél nagyobb mennyiség és/vagy minél jobb minőség termelése határozta meg. A versenyképesség megőrzése érdekében mára azonban erősödő vállalkozói szemlélet, új készségek és gyakorlati ismeretek megléte szükséges. A kérdés, hogy melyek ezek a készségek és rendelkeznek-e ezekkel az európai gazdálkodók.

Vállalkozói készségek az agrárszektorban

A vállalkozói készségek fogalmi meghatározására és rendszerezésére már számos kísérlet történt. Például *Man et al.* (2002) a vállalkozói készségeket hat csoportba sorolja:

- a lehetőségek felismerése
- a kapcsolatépítés
- a koncepcióalkotás
- a szervezés

- a stratégiaalkotás
- az elkötelezettség

Schiebel (2002) kimutatta, hogy három fő egyéni sajátosság befolyásolja a vállalkozó sikerességét:

- az események kontrollálásának készsége
- a problémamegoldó készség
- a szociális kezdeményező készség

A vállalkozói készségek gazdasági hatását a szakirodalom széles körben vizsgálja, például Carree and Thurik (2005). Az agrárszektorra koncentrált publikációk száma azonban McElwee (2005) alapján kevés.

A fenti, a vállalkozói készségekre általában vonatkozó csoportosításokkal közel megegyező eredményre jutott az Európai Unió 6. Kutatási, Technológiafejlesztési és Demonstrációs című keretprogramon belül futó Gazdálkodók Vállalkozói Készségeinek Fejlesztése (SSPE-ct-2005-006500, Developing the Entrepreneurial Skills of Farmers, ESoF) program kutatása. Hat ország (Egyesült Királyság, Finnország, Hollandia, Lengyelország, Olaszország, Svájc) gazdálkodói és politikai döntéshozói (személyes interjú keretében) kérdezték az agrárszektorban szükséges vállalkozói készségekről. A hat ország eredményeit elemezve Wolf and Schoorlemmer (2007) alapján a mezőgazdasági gazdálkodáshoz szükséges vállalkozói készségek a következők:

1. Szakmai készségek:

- a növénytermesztéshez vagy állattenyésztéshez kapcsolódó készségek,
- a technikai, műszaki készségek, infokommunikációs technológiák (IKT) használata.

2. Vezetési, menedzsment készségek:

- a pénzügyi menedzsment és adminisztrációs készségek,
- az emberi erőforrás irányítás készsége,
- a vevőkezelés készsége,
- az általános tervezés.

3. A lehetőségek felismeréséhez, kihasználásához kapcsolódó készségek:

- az üzleti lehetőségek felismerése,
- a piac- és vevő orientáció,
- a veszélyek felismerése és tudatos kezelése,
- az innovációs készségek,
- a kockázat menedzsment.

4. Stratégiai készségek:

- a visszajelzések figyelése,
- a monitoring- és elemző készség, problémamegoldó készség,
- a koncepcióalkotási készség,
- a stratégiai tervezés,
- a stratégiai döntéshozatal,
- a célkitűzések megfogalmazása.

5. Együttműködés készsége:

- az együttműködés más gazdálkodókkal és vállalkozásokkal,
- az üzleti kapcsolatok kiépítése, fejlesztése,
- a csapatmunka,
- a vezetői készségek.

A fenti rendszerezés tehát már nem általánosságban, hanem kizárólag az agrárszektorra vonatkozóan készült, hátránya azonban, hogy a mezőgazdasági gazdálkodókat homogén szegmensnek tekinti. Annak ellenére, hogy a felmérésben szerepelt hat állam közül egy unión kívüli – Svájc – és egy volt szocialista ország – Lengyelország –, a kutatás nem mutatott ki jelentős különbségeket az egyes európai országokban szükségesnek tartott vállalkozói készségekben.

A felmérésben résztvevő gazdálkodók az oktatás, a szakmai tapasztalat, az életkor és a nem szerepét emelték ki a vállalkozói készségek megszerzésében, illetve készségeik jelenlegi szintjének megítélésében. Az oktatás szerepét illetően két fő észrevételt fogalmaztak meg a kutatás készítői:

- a felsőoktatásban való részvétel segíti a vállalkozói szemlélet megszerzését, növeli a vállalkozói kedvet,
- az alapvető mezőgazdasági ismeretek oktatása már nem elegendő, szükség van üzleti, marketing és kommunikációs ismeretek beépítésére is.

Az életkor, mint befolyásoló tényező abban nyilvánul meg, hogy *a fiatalok vállalkozó kedve nagyobb, jobban képzettek, ugyanakkor kevésbé kötődnek a mezőgazdasági tradíciókhoz.*

ANYAG ÉS MÓDSZER

Magyarország nem vett részt az előzőekben ismertetett felmérésben. A *Mikrocenzus 2005/9* (2006), a „*Programme for International Student Assessment*” (*PISA*) (2003) és a *Nemzeti Szakképzési Intézet (NSZI)* (2006) tanulmánya alapján azonban vizsgálható a hazai agrárszektorban foglalkoztatottak vállalkozási kedve és a vállalkozói létezés szükséges készségeinek szintje. Mivel a fenti kutatás Európa minden országára azonos elvárásokat fogalmazott meg a gazdálkodókkal szemben, így azokra kiterjedően vizsgáltam a hazai készség-szintet is.

Az elemzés során kiemelt kérdések:

- Előnyt jelent-e a közgazdasági ismeretek tanulása a vállalkozási kedv szempontjából?
- A fiatalok vállalkozói kedve milyen jellemzőket mutat?
- A hazai fiatalok egyes vállalkozói készségei milyen szintet érnek el?

Az elemzés MS Excel program felhasználásával készült.

EREDMÉNY ÉS ÉRTÉKELÉS

Vállalkozói kedv Magyarországon

A *Mikrocenzus 2005/9* (2006) adatai alapján Magyarországon az összes foglalkoztatott (3.846.386 fő) 4,85%-ának legmagasabb iskolai végzettsége köthető valamely mezőgazdasági vagy erdőgazdálkodási, illetve az agrár közgazdasági képzéshez. Az *1. táblázatban* látható, hogy minden képzési területen – bár eltérő mértékben – kevés volt a mezőgazdaságban dolgozók száma. A mezőgazdasági és erdőgazdálkodási, illetve az agrár-közgazdasági végzettséggel rendelkezők többsége sem a mezőgazdaságban vállal munkát.

Az alkalmazotti munkaviszonyban állók magas aránya arra utal (*2. táblázat*), hogy a mezőgazdasági végzettséggel rendelkezők többsége nem önállóan tevékenykedett a piacon. A gazdasági ismereteket is tanult, agrár-közgazdasági képzettséggel rendelkezők adatai nem tértek el jelentősen a más képzettségű csoportokétól. Kivétel ez alól az

egyéni vállalkozóként alkalmazottat is foglalkoztatók és a társas vállalkozások dolgozó tagjai, mivel ezen két ismérv esetén az agrár-közgazdasági végzettséggel rendelkezők nagyobb százalékban jelentek meg a foglalkoztatottak között.

A hazai mezőgazdasági, erdőgazdálkodási és az agrár-közgazdasági képzettséggel rendelkezők csoportjai nem mutatnak jelentős eltéréseket a mezőgazdasági területen és az alkalmazotti munkaviszonyban történő munkavállalás tekintetében (1. és 2. táblázat). A nem alkalmazottként munkát vállalók között két csoportban található a legnagyobb arányban az agrár-közgazdasági képzésben részt vettek: az alkalmazottal rendelkező egyéni vállalkozók és a társas vállalkozások dolgozó tagjai között. Más nem alkalmazotti formáknál nem figyelhető meg az agrár-közgazdászok nagyobb aránya.

1. táblázat

Magyarországon mezőgazdasági, erdőgazdálkodási és agrár-közgazdasági legmagasabb iskolai végzettséggel foglalkoztatottak száma 2005-ben, közülük mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma

Legmagasabb befejezett iskolai végzettség jellege (1)	Összesen (2)		Ebből mezőgazdasági foglalkozású 2005-ben (3)	
	Fő (4)		Fő	Összesen százalékában (5)
Általános mezőgazdasági (6)	31 365		1 985	6,33%
Növénytermesztési (7)	13 547		1 857	13,71%
Állattenyésztési (8)	20 807		3 652	17,55%
Állategészségügyi (9)	4 124		146	3,54%
Kertészeti (10)	33 487		4 658	13,91%
Mezőgazdasági gépészeti (11)	67 468		5 947	8,81%
Erdőgazdálkodási (12)	10 084		1 869	18,53%
Agrár-közgazdasági (13)	5 584		300	5,37%

Forrás (Source): KSH (Hungarian Central Statistical Office) (2006)

Table 1: The number of employees with the highest educational level in agriculture, sylviculture and agri-economics, in Hungary, 2005. The number of employees with these education level in agricultural sector.

The highest educational qualification(1), Total(2), Employed in agriculture sector from total(3), Person(4), Percentage in total(5), General agriculture(6), Crop production(7), Animal husbandry(8), Animal hygiene(9), Horticultural(10), Agricultural mechanics(11), Sylviculture(12), Agri-economics(13)

Az elmúlt években a fiatalok vállalkozói kedve Magyarországon csökkenő tendenciát mutat (Központi Statisztikai Hivatal, 2005, 2007) A vállalkozói szemlélet alakulásának szempontjából érdemes megvizsgálni a fiatal önfoglalkoztatók arányát: a 15-29 éves korcsoportban, 2004-ben 7,9%, 2006-ban 6,3%. Hasonló negatív tendencia mérhető a fiatalok preferenciáiban a vállalkozóként vagy alkalmazottként történő munkavállalás kérdésében. 2004-ben Magyarországon a 15-29 évesek 7,7%-a szeretett volna inkább vállalkozóként dolgozni, míg 2006-ban ez az arány csupán 5,3%. Ez a negatív folyamat ellentétes az Európai Bizottság (2007) által megfogalmazott kompetencia- és gazdaságfejlesztési célokkal.

2. táblázat.

Az összes, mezőgazdasági, erdőgazdálkodási és agrár-közgazdasági legmagasabb befejezett iskolai végzettséggel rendelkező foglalkoztatott megoszlása a különböző foglalkozási viszonyokban, 2005-ben

Legmagasabb befejezett iskolai végzettség jellege (1)	Alkalmazotti munkaviszonyban foglalkoztatott (2)	Egyéni vállalkozó, alkalmazottal (3)	Egyéni vállalkozó, alkalmazott nélkül (4)	Társas vállalkozás dolgozó tagja (5)	Szövetkezet dolgozó tagja (6)	Segítő családtag (7)
Általános mezőgazdasági (8)	77,84%	3,26%	6,98%	8,03%	3,54%	0,36%
Növénytermesztési (9)	73,08%	3,14%	11,40%	8,34%	3,35%	0,69%
Állattenyésztési (10)	80,30%	2,70%	9,96%	4,52%	1,42%	1,10%
Állat-egészségügyi (11)	72,50%	3,03%	14,86%	8,39%	1,21%	0,00%
Kertészeti (12)	74,92%	4,02%	12,46%	6,07%	1,79%	0,75%
Mezőgazdasági gépészeti (13)	78,28%	3,38%	9,65%	5,02%	2,59%	1,08%
Erdőgazdálkodási (14)	83,67%	3,38%	7,97%	4,98%	0,00%	0,00%
Agrár-közgazdasági (15)	74,53%	5,96%	8,58%	9,17%	1,04%	0,72%

Forrás (Source): KSH (Hungarian Central Statistical Office) (2006)

Table 2: The distribution of the total employees with the highest educational level in agriculture, sylviculture and agri-economics in different occupational statuses, in 2005.

The highest education qualification(1), Employees(2), Entrepreneur and employer(3), Entrepreneur without employee(4), Working member in partnerships(5), Working member in Co-operative(6), helping member of a family business(7), General agriculture(8), Crop production(9), Animal husbandry(10), Animal hygiene(11), Horticultural(12), Agricultural mechanics(13), Sylviculture(14), Agri-economics(15)

Problémamegoldó készség

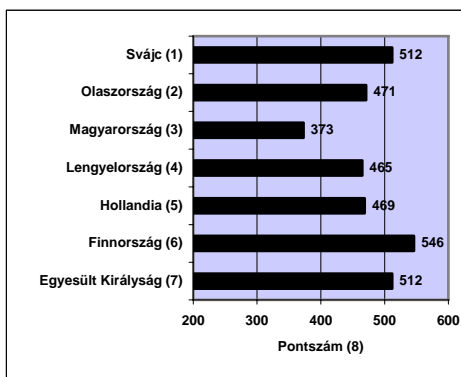
Jelen publikáció keretein belül a felsorolt számos vállalkozói készségek elemzésére nincs lehetőség. Azok közül néhányat kiemelve, a problémamegoldó készségre vonatkozó adatok következnek.

A „Programme for International Student Assessment” (PISA) (2003) felmérés vizsgált a 15 éves, iskolai tanulók problémamegoldó készségét is. Az adatok elemzése alapján megállapítható, hogy a hazai tanulók eredményei kedvezőtlenek a mezőgazdasági szektor szempontjából.

Az ESof felmérésben szereplő hat ország adataival összehasonlítva, hazánkban a 3000 főnél kisebb, és a 3.000 – 15.000 fő közötti lélekszámú települések iskoláinak tanulói rosszabb problémamegoldó készséggel rendelkeznek (1. és 2. ábra). Magyarország hátránya a 100 ezer főnél több lakosú településeken már kisebb. A hazai diákok, az 1 millió fő feletti városok csoportjában, az egyik legjobb készség szintet érték el.

1. ábra.

Problémamegoldó készség felmérésben elért pontszám a 3.000 főnél kisebb lakosságú településeken

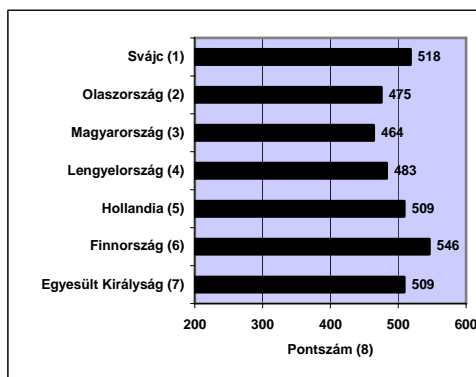
Forrás (Source): PISA (2003)

Figure 1: Test scores in student performance on the problem-solving skills in villages (population less than 3000)

Switzerland(1), Italy(2), Hungary(3), Poland(4), Netherlands(5), Finland(6), United Kingdom(7)

2. ábra.

Problémamegoldó készség felmérésben elért pontszám a 3.000-15.000 fő közötti lakosságú településeken

Forrás (Source): PISA (2003)

Figure 2: Test scores in student performance on the problem-solving skills in small towns (population between 3000-15000)

See Figure 1

A szaktudás és a munkapiacra lépéshez szükséges készségek

Az Oktatási Minisztérium megbízása alapján 2006-ban készült felmérés a hazai munkaadók pályakezdőkről alkotott véleményéről. A *Nemzeti Szakképzési Intézet (NSZI)* (2006) tanulmánya szerint a mezőgazdasági vállalkozásoknál pályakezdőként elhelyezkedő, a betöltött munkakörnek megfelelő végzettséggel rendelkező fiatalok teljesítményét 1-5 közötti skálán következőképpen értékelik a munkaadók:

A pályakezdők szaktudása és munkába álláshoz szükséges készségei jelenleg közepes szintet érnek el, tehát nem kellő mértékűek (3. táblázat).

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Magyarországon a mezőgazdasági, erdőgazdálkodási és agrár-közgazdasági végzettséggel rendelkezők foglalkoztatási adataiban nem figyelhetőek meg jelentős eltérések. A közgazdasági ismeretek tanulása a vállalkozási kedvet kis mértékben befolyásolja. Az agrár közgazdasági végzettséggel rendelkezők is előnyben részesítik az alkalmazotti munkaviszonyt. A fiatalok vállalkozói kedve csökkenő tendenciát mutat, amelyhez hozzájárul, sok más tényező mellett, a nem megfelelő szaktudás, a hiányos szakmai kompetenciák és a fővároson kívül tanulók európai átlagnál gyengébb problémamegoldó készsége.

3. táblázat.

Mezőgazdasági vállalkozásoknál foglalkoztatott pályakezdekők megítélése

Jellemző (1)	Szaktudás végzettséggel (2)	Technikus végzettséggel (3)
Szaktudás korszerűsége (4)	4	3,7
Elméleti tudás hasznosíthatósága (5)	3,5	3,7
Képzettség gyakorlati alkalmazhatósága (6)	3,6	3,4
Sikeres szakmai pályakezdekés megalapozottsága (7)	3,3	3,4

Forrás (Source): NSZI (National Institute of Vocational and Adult Education) (2006)

Table 3: Opinion of employers of entrants in agricultural enterprises.

Characteristic(1), Skilled labour worker(2), Entrants with vocational qualification(3), Modernity of professional knowledge(4), Usefulness of theoretical knowledge(5), Practical usefulness of the entrant's qualification(6), Grounding of the successful entrance into a profession(7)

IRODALOM

- André L. (2006): Munkaadók véleménye a szakképesítést szerzett pályakezdekről, mint munkavállalókról. Budapest : Nemzeti Szakképzési Intézet, 32. p.
- Carree, M., Thurik, R. (2005): Understanding the role of entrepreneurship for the economic growth. In: Carree, M., Thurik, R.: The Handbook Entrepreneurship and Economic Growth. Cheltenham Glos, United Kingdom : Edward Elgar Publishing Ltd, 1-13. p.
- Commission of the European Community (2007): Progress towards the Lisbon objectives in education and training. Indicators and benchmarks, Comission Staff Working Document. Brussels : Commission of the European Community, 196. p.
- Központi Statisztikai Hivatal (2005): A fiatalok munkaerőpiaci helyzete. In: A munkaerő-felmérés 2004. IV. negyedévi kiegészítő felvétele alapján. Budapest : Központi Statisztikai Hivatal, 24-25. p.
- Központi Statisztikai Hivatal (2006): Mikrocenzus 2005/9., 186-187 p.
- Központi Statisztikai Hivatal (2007): A fiatalok munkaerőpiaci helyzete. In: A munkaerő-felmérés 2006. IV. negyedévi kiegészítő felvétele alapján. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal, 27-28. p.
- Man, T.W.Y., Lau, T., Chan, K.F. (2002): The competitiveness of small and medium enterprises. A conceptualization with focus on entrepreneurial competencies. In: Journal of Business Venturing, 17. 123-142. p.
- McElwee, G. (2005): A Literature review of entrepreneurship in agriculture. Brayford Pool, Lincoln, United Kingdom : University of Lincoln, 78. p.
- Programme for International Student Assessment (2003): Problem Solving Skills adatbázis. [online]
<http://pisaweb.acer.edu.au/oecd_2003/oecd_pisa_data_s3.php?> [2007. október 15.]
- Schiebel, W. (2002): Entrepreneurial Personality Traits in Managing Rural Tourism and Sustainable Busines. In: Agrarmarketing Aktuell. 2002/2003. 85-99. p.
- Wolf, P., Schoorlemmer, H. (2007): Exploring the Significance of Entrepreneurship in Agriculture. CH-5070 Frick: Research Institute of Organic Agriculture FiBL, 127. p.

Levelezési cím (*Corresponding author*):

Varga Eszter

Csepel-Sziget Műszaki Szakközépiskola, Közgazdasági szakmacsoport
1211 Budapest, Posztógyár u. 10.

*Csepel-Sziget Technician Vocational School, Department of Economics
H-1211, Budapest, Posztógyár str. 10.*

Tel.: 36-20-347-91-69

e-mail: eszt.varga@gmail.com